

5 TISÍC LET ČÍNSKÉ NADVLÁDY NAD VIETNAMEM

5.1 Podmanění severního Vietnamu za dynastie Han

Bývalý qinský generál Zhao Tuo (vietnamsky Triệu Đà) dobyl království Âu Lạc, které připojil ke svému vlastnímu království Nanyue (Nam Việt) rozkládajícímu se v jižní Číně. Dokázal odolat vojskům vyslaným hanskou císařovnou vdovou v roce 183 př. n. l., ale přijal formální vazalství v roce 179. Na svém území byl však plně autonomním vládcem. Ačkoli pocházel z prostředí Centrální planiny, tedy z tehdejšího centra rodící se čínské civilizace, byl otevřený pro kulturní a zvyková specifika místních obyvatel. Po jeho dlouhé a stabilní vládě jej na trůnu v roce 137 následoval vnuk Hu 胡 s posmrtným jménem Wen 文. Svému dědovi udělit titul Wudi 武帝. Ve vietnamské historiografii je považován za prvního císaře. Krátce po jeho nástupu napadla jeho říši armáda severovýchodního království Min Yue (Man Việt) 閩越. Wenwang požádal hanský dvůr o pomoc a císař Wudi skutečně poslal vojsko, kterému se podařilo Minyue porazit. Hanskému vyslanci prokázal Wenwang veškerou vděčnost, ale na osobní audienci k hanskému císaři nejel. V roce 125 nastoupil jeho syn (s posmrtným jménem) Ming 明 (Minh). Před svým nástupem na trůn byl rukojmím na hanském dvoře v Chang'anu, kde se oženil s hanskou paní z rodu Jiu 繆 (viet. Cù). Po svém dosazení na trůn se rovněž odmítal podrobit cestě na audienci k hanskému císaři. Mingův syn Xing (Hùng) učinil svou matku královnou. Před svým sňatkem s králem Mingem měla královna intimní styky s jistým Anguo Shaoji 安國少季. Toho hanský císař poslal na dvůr v Nanyue, aby požádal nového krále, ať vykoná audienci na hanském dvoře. Královna se bála místního obyvatelstva, že proti ní povstane, chtěla se opřít o hanskou moc a tak naléhala na mladého krále, svého syna, aby přistoupil na přímé vazalské

vztahy s Hany. Královna se synem se již chystali na cestu, ale velký ministr Lü Jia 呂嘉 se rozhodl královniným snahám zabránit. Rod Lü byl starý yueský rod původem ze severu a byl spjat s královským rodem Zhao od jeho uchopení moci a spojen s ním rodinnými svazky v každé generaci. Lidé údajně milovali ministra Lü Jia více než samotného krále. Královna mu proto usilovala o život. Lü Jia vydal následující provolání:

Král je mladý a královna matka je hanského původu. Navíc měla intimní vztahy s hanským vyslancem. Chtěla by svou vlastní vahou prosadit přímé vazalství vůči Hanům. Opovážila se vztáhnout ruce na poklady rodiny Zhao, aby je nabídla Hanům, a tak pro sebe získala pomíjivý prospěch. Nestará se o božstva země a o sklizně domu Zhao. Nestará se o budoucnost dynastie.

Nato Lü Jia se svými následovníky napadl a zabil krále i královnu matku, ohlásil svůj čin představitelům všech podřízených komanderií a dosadil na trůn králova syna, jehož matka byla Vietnamka. Hanský císař na podzim téhož roku 112 př. n. l. poslal proti Nan Yue armády s generály Lu Bode 路博德 a Yang Pu 楊僕 a království Nan Yue v roce 111 anektoval.

5.2 Administrativní rozdělení a hlavní centra

Ačkoli se rokem 111 př. n. l. dostala oblast severního Vietnamu bezprostředně do okruhu čínského politického vlivu, zůstávají čínské i pozdější vietnamské prameny k dějinám 1. století př. n. l. a 1. století n. l. velice skromné. Pozdní vietnamské kroniky navíc uvádějí řadu jmen a údajů, které není možné ověřit ze starších pramenů čínských. Jisté je, že celá oblast státu Nanyue dobytá dynastií Han, byla administrativně rozdělena na 9 komanderií (nebo vojenských správních oblastí) *jun* 郡, které možná částečně vycházely již z dělení za vlády dynastie Zhao/Triêu. Na území dnešního Vietnamu se nacházely tři komanderie:

1. Jiaozhi/Giao Chỉ 交趾 (severní Vietnam a jižní část provincie Guangxi)
2. Jiuzhen/Cử Chân 九真 (dnešní provincie Thanh Hóa, Nghệ An, a Hà Tĩnh)
3. Rinan/Nhật Nam 日南¹

Ostatními komanderiemi byly Nanhai/Nam Hải 南海 (oblast Lingnan a centrální Guangdong), Hepu/Hợp Phố 合浦 (Lingnan a jižní pobřeží Guangxi),

1 Han shu 漢書／本紀 凡十二卷／卷六 武帝 劉徹 紀第六／元鼎六年.

Cangwu/Thương Ngô 蒼梧 (Lingnan + východní Guangxi), Yulin/Uât Lâm 郁林/鬱林 (Lingnan a pravděpodobně Guilin, severovýchodní Guangxi) a dvě komanderie na ostrově Hainan, které však byly zrušeny v průběhu 1. století př. n. l. (Zhuya/Châu Nhai 珠崖 zrušená v r. 46 př. n. l. a Dan'er/Đạm Nhĩ 儋耳 zrušená v r. 82 př. n. l.).²

Nejdůležitější centrální komanderie Jiaozhi se skládala z 10 okresů: (uvádím jen čínské čtení jmen) Leilou 羸婁, Anding 安定, Goulou 苟廂, Miling 麓泠, Quyang 曲易, Beidai 北帶, Jixu 稽徐, Xiyu 西于, Longbian 龍編, Zhugou 朱覲.

Komanderie Jiaozhi zahrnovala většinu severního Vietnamu (*Bắc Kỳ* 北圻), kromě horního toku Černé řeky (*sông Đà*, v Číně nazývaná Lixian jiang 李仙江) a řeky Sông Mã (Majiang 馬江). Zasahovalo i do jihozápadní části dnešní provincie Guangxi. Od současné provincie Ninh Bình 寧平 na jih se rozkládala komanderie Jiuzhen. Později ještě přibyla komanderie Rinan 日南 (Nhật Nam), první místo, kde Číňané překročili obratník (mezi provinciemi Nghệ An a Quảng Trị) a upozorovali, že v určitou část roku zde padá stín na jih (odtud název Rinan – „na jih od slunce“).³ Jiaozhi, v malajštině vyslovované Kuči, se později proměnilo v portugalské a následně francouzské Cochinchine (Kočinčina).

Komanderie Jiaozhi a Jiuzhen byly spravovány administrátory (*taishou* 太守),⁴ později inspektory (*cishi* 刺史), ačkoli původní vietnamské hodnosti byly na nižší úrovni zachovány. V roce 106 bylo hlavní město celé oblasti přesunuto z Jiaozhi do Guangxin (Quảng Tín) v Cangwu. Ve 3. století bylo přeneseno do Long Bienu. Centrem Jiaozhi byl Miling (dnešní čtvrť Me Linh v Hanoji) a později Leilou (Luy Lâu, dnes v okrese Thuận Thành, provincie Bắc Ninh 北寧).

Leilou (Luy Lâu 羸婁) bylo centrem celé provincie Jiaozhou⁵ a centrem námořního obchodu v rámci Tonkinského zálivu a Jihočínského moře. Zbytky

2 Zrušení Dan'er v Hanshu 漢書/本紀 凡十二卷/卷七 昭帝 劉弗 紀第七/始元五年, 223. Zrušení Zhuya Han shu 漢書/本紀 凡十二卷/卷九 元帝 劉爽 紀第九/初元三年, 283.

3 Konkrétní odkazy na čínské prameny, v nichž se uvádí doklady měření stínu padajícího na jih, viz TT III 9b, TT 2 2012: 145. – Někdy se Jiaozhi (交趾, 交阯; vietnamsky: Giao Chi) užívá také jako souhrnný název několika provincií, komanderií, prefektur a okresů v jižní Číně a severním Vietnamu od doby vládců Hùng až do poloviny tzv. Třetího období čínské nadvlády nad Vietnamem (7.–10. století). Opět bylo používáno v době tzv. Čtvrté čínské nadvlády (1407–1427).

4 Podle TT byl prvním administrátorem *taishou* Shi Dai 石戴, který však není doložen ve starších čínských pramenech. TT NK III 1a, TT 2 2010: 212. Teprve v pozdějších čínských pramenech se sporadicky objevují jména jednotlivých hodnostářů, např. inspektor *cishou* Jiaozhi jménem Luo Hong 羅宏 (přibližně 92-89 př. n. l.), administrátor *taishou* komanderie Rinan jménem Deng Mi 鄧宓 a inspektor (*bu cishi* 部刺史) Jiaozhi jménem He Chang 何敞. Tamtéž. Administrátor *taishou* měl na starosti obecné záležitosti správy podřízené oblasti (vždy jen jedné komanderie), odměňování zásluh a řešení závažnějších soudních záležitostí. Úkolem inspektora *cishi* byla především kontrola činnosti administrátora *taishou*.

5 Za dynastie Západní Han název Jiaozhou 郊州 ještě neexistoval, ale vietnamské i čínské prameny tento pozdější geografický název směřují s názvem komanderie Jiaozhi i pro starší období.

pevnosti Luy Lôu se nacházejí v Xã Thanh Khương v okrese Thuận Thành v provincii Bắc Ninh. Luy Lôu se také považuje za první místo, skrze něž pronikl buddhismus do severního Vietnamu a snad také dále do Číny. Dnes na jeho místě stojí nejstarší datovaná pagoda ve Vietnamu Chùa Dâu (oficiální název kláštera Diên Ứng tự 延應寺 a Pháp Vân tự 法雲寺). Longbian (Long Biên 龍編), bylo pozdější hlavní město provincie Jiaozhou a komanderie Jiaozhi. Nacházelo se na Rudé řece v aglomeraci dnešní Hanoje. Později, v době krátké vietnamské nezávislosti na Číně po roce 544 bylo opět hlavním městem (stát Vạn Xuân). Po znovudobytí území Čínou v roce 603 bylo přesunuto hlavní město do Song Pingu (Tông Binh). Moderní Hanoj vznikla z města Thăng Long založeného za dynastie Lê v roce 1010 na místě dřívější čínské pevnosti. Long Biên byl významným centrem čínského zahraničního obchodu. Oficiální spojení Vietnamu s Čínou bylo po zemi a úředníci přicházející do Vietnamu trávili na cestách i několik měsíců. Do Číny se dodávaly perly, mušle kaurí, přírodní sklo, nosorožčí rohy, želvy, arekové ořechy, žraločí kůže, peří z ledňáček, mořské želvy karety, slonovina, banány, pomeranče a longany. Správce Sĩ Nhiếp si na konci 2. století mohl dokonce dovolit poslat do Číny i stovky koní.

V Kronice dynastie Liang se uvádí, že mnoho obchodníků z římské říše navštěvuje Funan, Rinan a Jiaozhi, ale pouze málo z lidí z těchto oblastí navštívilo římskou říši (Da Qin).⁶ Například v roce 226 přijel do Jiaozhi obchodník říše Da Qin jménem Qin Lun 秦論 a byl odeslán za císařem Sun Quanem z dynastie Wu, aby podal zprávu o své zemi.⁷ Předpokládá se, že jméno Jiaozhi je identifikovatelné se jménem Cattigara u Ptolemaia, ale zdá se, že Ptolemaios měl spíše zprávy o městě Óc Eo v deltě Mekongu, centru státu Funan.

Vietnamští historikové hovoří o násilné kulturní a náboženské sinizaci obyvatelstva, ale je pravděpodobné, že se především jednalo o silný a organizovaný příliv čínského rolnického obyvatelstva, na nějž brali čínští správcové nejvíce ohled a s nímž bylo pod čínskou správou zahrnuto i místní obyvatelstvo. Čínské záznamy, především *Kronika dynastie Pozdní Han (Hou Han shu)*, hovoří o místních obyvatelích nevybíravě jako o necivilizovaných lidech neznalých pokročilých způsobů obhospodařování země, společenských rituálů apod. (Tao Weiying 1959: 247–250).

6 Poprvé je zaznamenán vyslanec z římské říše (čín. Da Qin) na hanském dvoře v roce 166 (jednalo se o vyslance vládce v čínské transkripci jmenovaného Andun (pravděpodobně císař Marcus Aurelius Antoninus).

7 Zmíněn v kronice Liang shu. Podle Hirth 1885: anglický překlad čínského pramene s. 46-47, citace čínského originálu s. 108.

5.3 Vietnam pod nadvládou dynastie Han v 1. stol. př. n. l.

V 1. století př. n. l. ovlivňovala hanská nadvláda život v severním Vietnamu poměrně málo. Čínská správa se musela spoléhat na prostřednictví místních tradičních předáků *lac*, kteří se zapojili do systému hanské správy, aniž by přišli o svou místní autoritu. Když se v Číně zmocnil vlády uzurpátor Wang Mang 王莽 (8–23 n. l.), gubernátor *mu* 牧 komanderie Jiaozhi jménem Deng Rang 鄧讓 uzavřel oblast a izoloval ji od zbytku tehdejší Číny. Jiaozhi se stalo útočištěm mnoha uprchlíků z vnitřní Číny, především Wang Mangových politických odpůrců, kteří si chtěli v Jiaozhi a dalších komanderiích vytvořit svou novou politickou základnu. Zvýšili daně, správní funkce přidělili namísto místních hodnostářů hanským přistěhovalcům a začali prosazovat čínské kulturní zvyklosti – muži měli nosit dlouhé vlasy a ženy kalhoty.⁸ Není však potřeba předpokládat, že by se tento kulturní vliv, který bezpochyby nebyl celoplošný, setkával s přímým odporem obyvatelstva.

Někteří hodnostáři byli za svou osvětovou činnost pozdějšími vietnamskými kronikami chváleni. Za éry prvního východohanského císaře, Jianwu (25–56), byl správcem komanderie Jiuzhen dosazen Ren Yan 任延.⁹ Podle kronik v Jiuzhen v té době převládal jako způsob obživy lov a rybolov a obyvatelé neznali orbu pomocí hovězího dobytka. Proto kdykoli nastal v komandarii nedostatek potravy, museli žádat o pomoc ze severní komanderie Jiaozhi. Ren Yan proto nařídil výrobu čínských zemědělských nástrojů a učil lidi, jak připravovat novou zemědělskou půdu. Podle záznamů se s každým rokem rozloha polí rozšiřovala a lidé již nebyli ohrožováni nedostatkem.¹⁰ Z archeologických dokladů je však zřejmé, že ve Vietnamu byly již v polovině 1. tisíciletí př. n. l. známy všechny druhy kovového zemědělského nářadí a zavlažovací zemědělství bylo základem kultury Đông Sơn, která znala i orbu pluhem taženým buvolou. Má-li záznam v kronice Dynastie Pozdní Han historický základ, snad měl Ren Yan kontakty s obyvateli horských oblastí, kde přežíval starší typ zemědělství založeném na kácení a žďáření lesů.¹¹

Podobně lidé z Lạc Viêt neznali svatební obřady a nežili v rituálně stvrzených sňatcích. Ren Yan vydal nařízení, aby se všichni muži od 20 do 50 a ženy od 15 do 40 let sezdali. Těm, kdo neměli na svatební dary, poručil pomoci z vládních prostředků. Údajně se tehdy sezdalo na dva tisíce lidí. Mnozí z novomanželů pak svým synům dali jméno Yan. Podobné zavádění

8 Taylor 1983: 34 podle kroniky Annan zhilüe 安南志略. Viz také TT

9 Životopis Ren Yana se nachází v kronice Hou Han shu (史/後漢書/列傳 凡八十卷/卷七十六 循吏列傳第六十六/任延).

10 TT NK III 1b, TT 2 2010: 134-135 podle kroniky Hou Han shu.

11 TT 2 2012: 217, Taylor 1983: 34-35.

čínských ritů a společenských zvyků prováděl také administrátor *taishou* komanderie Jiuzhen Xi Guang/Tích Quang 錫光, který byl později zbožštěn a stal se předmětem vietnamského lidového kultu (Dumoutier 1907: 92). Xi Guang nastoupil do funkce administrátora Jiuzhen patrně na samém počátku letopočtu (1–5 n. l.) ještě před Wang Mangovou uzurpací a je ve funkci doložen ještě v roce 29 n. l. (TT 2 2012: 216).

Kronika *Khâm định Việt sử thông giám cương mục* (CM) ve srovnání tradičně vyzdvihované vlády Zhao Tuoa a administrátorů Xi Guanga a Yan Rena uvádí pozoruhodné císařské hodnocení z 19. století, které relativizuje záznamy kronik a varuje před zobecňováním jejich výpovědní hodnoty:

Také Zhao Tuo pocházel původně z Číny. ... Při čtení dopisu, který poslal v odpověď císaři Wenovi, poznáváme, že byl vzdělaný. Jak by tehdy mohlo dojít k tomu, že takový člověk nevěděl, jak lidi naučit orbě a sňatkům, tak že tento úkol zůstal až na dva administrátory? Je z toho jasné, že historické zápisky jsou nepřesné a nedostatečně věrohodné.¹²

5.4 Povstání sester Trưng

V době Wang Mangovy vlády se guvernéri severovietnamských komanderií odmítli podřídit uzurpátorovi trůnu dynastie Han a komanderie se uzavřely do sebe. V důsledku toho přišlo do Jiaozhou velké množství uprchlíků – odpůrců Wang Mangova režimu. Jejich vlivem započala skutečná sinizace regionu, prováděná podle kronik v intencích civilizování v očích Hanů zaostalých a barbarských zvyků, jak jsme zmínili výše. Ještě stále pod vládou guvernéra komanderie Jiaozhi jménem Deng Rang 鄧讓 se v roce 29 správa komanderie přihlásila k obnovené dynastii Pozdních Han a vyslala poselstvo na hanský dvůr.¹³ Sinizace regionální správy vzbudila odpor tradiční nobility *lạc*, z jejíhož okruhu vzešlo slavné povstání sester Trưng. Povstání sester Trưng zasáhlo oblasti Jiaozhi, Jiuzhen (Cửu Chân) a Rinan (Nhật Nam) – tedy všechny tři hanské komanderie na území dnešního Vietnamu. Podle jiné interpretace po obnovení dynastie Han v roce 25 n. l. odešla většina hanských loajalistů zpět na sever do blízkosti hlavního města, aby se mohli podílet na státní správě, a na území Vietnamu zůstali jen méně schopní úředníci. Právě Su Ding 蘇定 byl údajně příkladem neschopného úředníka, kterého čínské prameny obviňují z neschopnosti předejít povstání (Taylor 1983: 37–38).

12 御批趙佗本中國人治國傳世已幾百年觀其答文帝書是素有學識安有未知教民耕作嫁娶而待自二守始況云同辰娶者二千餘人可見記載失真不足徵信。Phan Thanh Giản et al. 1881: TB 2/9a-2/9b.

13 TT NK III 1a, TT 2 2010: 134.

Z primárních pramenů máme o sestřích Trungových dvojí podání. Prvním je zápis v Kronice dynastie Pozdní Han, která zachycuje období od roku 6 do 189 n. l. Druhým pramenem je kronika *Kompletní historické zápisky o Velkých Vietech Đại Việt sử ký toàn thư*, která zachycuje pozdní podobu domácí tradice.

Zápis v Kronice Pozdních Hanů pocházející z 5. století je relativně stručný.

V 16. roce éry Jianwu (40 n. l.), ženy z Jiaozhi jménem Zhēng Cè / Trưng Trắc 徵側 a její sestra Zhēng Ēr / Trưng Nhị 徵貳 povstaly a napadly centrum komanderie. Zheng Ce byla dcerou náčelníka (lạc tướng 雒將) okresu Miling / Mê Linh 靡冷. Provdána byla za muže jménem Shi Suo / Thi Sách 詩索¹⁴ z okresu Chu Diên 朱鳶.¹⁵ Byla velice odvážná a statečná. Su Ding 蘇定, hlavní administrátor komanderie Jiaozhi, ji omezil předpisy. Ce se rozčilila a povstala. Všichni barbaři komanderií Jiuzhen / Cửu Chân, Rinan / Nhật Nam a Hepu / Hợp Phố se k ní přidali, celkem napadli 65 opevněných měst. Sama se pak prohlásila královnou. Guvernéři provincie Jiaozhi a všichni administrátoři komanderií se zmožili jen na svou vlastní obranu. Císař Guangwu proto poručil komanderiím Changsha, Hepu a Jiaozhi připravit vozy a lodě, opravit cesty a mosty, zprůchodnit horské průchody a shromáždit zásoby jídla. V 18. roce éry (42) vyslal Ma Yuana 馬援, generála z Fubo 伏波, a Duan Zhi 段志, generála z Louchuanu 樓船, deset dvoutisícových vojsk mužů z komandérií Changsha, Guiyangu, Linlingu a Cangwu proti nim. Ve čtvrtém měsíci následujícího roku (43), [Ma] Yuan znovudobyl Jiaozhi a zabil Zheng Ce, Zheng Er a další a zbytek vojska se poddal a rozutekl. Taktéž napadl Du Yanga 都陽, rebela z komanderie Jiuzhen, a porazil jej. Přesídlil jejich náčelníky a přes tři sta jejich následovníků do komanderie Lingling 零陵. Poté byly pohraniční regiony pacifikovány.¹⁶

Oproti tomu tradiční vietnamské podání zdůrazňuje krutost generála Ma Yuana a čínských úředníků po něm následujících.

14 Již v 18. století byl vysloven názor, že jméno tohoto muže bylo pouze Thi 詩, kdežto druhý znak Sách 索 byl v původním textu použit ve významu „oženit se s“ (sotou). Tuto chybu učinil již autor Historie Pozdních Han, Fan E. V jednom z nejstarších textů o Vietnamu, *Jiaozhou wai yu ji* 郊州外域记 „Zápisky o vnějších oblastech Jiaozhou“, se vyskytuje formulace: Později syn lạc tướnga z Chu Dienu/Zhuyuanu 朱鳶 jménem Thi si vzal za ženu dceru lạc tướnga z Mê Linh/Milingu jménem Trưng Trắc. 後朱鳶雒將子名詩, 索靡冷雒將女名徵側為妻. TT 2 2010: 220-221.

15 Podrobný rozbor lokalizace okresu Chu Diên, který byl jedním z prvních administrativních jednotek ustanovených Hany v oblasti Rudé řeky viz u Taylora 1983: 324-326.

16 Hou Han shu 後漢書/列傳 凡八十卷/卷八十六 南蠻西南夷列傳第七十六/南蠻: 至十六年, 交趾女子徵側及其妹徵貳反, 攻郡. 徵側者, 靡冷縣雒將之女也. 嫁為朱鳶人詩索妻, 甚雄勇. 交趾太守蘇定以法繩之, 側忿, 故反. 於是九真、日南、合浦蠻里皆應之, 凡略六十五城, 自立為王. 交趾刺史及諸太守僅得自守. 光武乃詔長沙、合浦、交趾具車船, 修道橋, 通障谿, 儲糧穀. 十八年, 遣伏波將軍馬援、樓船將軍段志, 發長沙、桂陽、零陵、蒼梧兵萬餘人討之. 明年夏四月, 援破交趾, 斬徵側、徵貳等, 餘皆降散. 進擊九真賊都陽等, 破降之. 徙其渠帥三百餘口於零陵. 於是領表悉平. Citováno podle <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>.

5 Tisíc let čínské nadvlády nad Vietnamem

Královna Trưng 徵王 vládla tři roky. Královna byla rozhodná a odvážná. Vyhnala Su Dinga / Tô Đĩnhha 蘇定 a ustanovila království a sebe za jeho královnu. Avšak jako ženě vladařce se jí nepodařilo provést obnovu státu. Její jméno bylo Trắc 側 a její rodové jméno Trưng, ale původně pocházela z rodu Lạc (本姓雒). Byla dcerou generála Lạc (雒將) z Mê Linh a byla ženou Thi Sách / Shi Suo 詩索, který byl synem lékaře generála Lạc.¹⁷ ... Jejím hlavním městem byl Mê Linh. [...]

[Rok 40 n. l.] Na jaře ve druhém měsíci. Panovnice se trápila, protože administrátor taishou ji omezil nařízením (tj. potrestal ji pro nějaké provinění). Později pojala k Su Dingovi nenávist pro vraždu jejího muže a společně se svou mladší sestrou Nhi povstala a obsadila hlavní město komanderie. Đĩnh byl donucen utéci do komanderie Nam Hải. Komanderie Cửu Chân, Nhật Nam a Hợp Phố všechny povstaly společně s ní. Obsadila 65 měst v Lingnan / Lĩnh Nam a prohlásila se královnou. Poté začala užívat klanového jména Trưng.

... [V roce 41] ... Jakmile se paní Trưng prohlásila panovnicí, zvedla vojska, rozvracela města a vesnice, až tím pohraniční oblasti velice trpěly. [Hanský císař] poručil oblastem Changsha, Hepu a našemu Jiaozhou připravit vozy a lodě, opravit mosty a cesty, zprůchodnit horské průchody a shromáždit zásoby zrna a dalších potravin. Ustanovil Ma Yuana / Mǎ Việna generálem „přemáhajícím vlny“ fubo jiangjun 伏波將軍 (nebo generálem z Fubo) a Liu Longa 劉隆, vévodu z Fulo, jeho místoveličem, a poslal je napadnout [Jiaozhou].

... [V roce 42]. Jaro. První měsíc. Ma Yuan postupoval podél mořského břehu a pokračoval horami více než tisíc li. Když dosáhl kopců Lãng Bạcu 浪泊, ... dostal se do bitvy s panovnicí. Když panovnice viděla, jak mocná je síla nepřítele, pochopila, že její vojsko je jako ptáci shluknuvší se do hejna, a v obavě, že neobstojí, stáhla se, aby bránila Cấm Khê 禁溪. Její vojáci také pochybovali, že nebudou moci porazit nepřítele, protože je vede žena, a proto se rozutekli. Její království takto skončilo.¹⁸

Historik Lê Văn Hưu, autor nejstarších částí kroniky *Đại Việt sử ký toàn thư* připsal své osobní hodnocení:

Trung Trắc, Trưng Nhi byly ženy, na jejichž jedinou výzvu se přidaly komanderie Cửu Chân, Nhật Nam, Hợp Phố a 65 měst za Pěti hřbetů. Jednoduše, jako mávnutím

17 Na tomto místě se nachází pozdější komentář uvádějící, že Lạc není název rodu.

18 TT NK III 2a-2b, TT 2 2010: 135-136. [NK 3/2a-2b] 諱, 側, 姓徵, 本姓雒, 峯州蒼冷縣雒將之女, 朱雋縣詩索之妻也。... 都漚冷。... 庚子元年 (漢建武十六年) 春, 二月, 王苦太守蘇定繩以法, 及讐定之殺其夫, 乃與其妹貳舉兵, 攻陷州治, 定奔還, 南海, 九真, 日南, 合浦皆應之。畧定嶺南六十五城, 自立為王, 始稱徵姓焉。辛丑二年 (漢建武十七年) 春, 二月, ... 漢以徵氏稱王, 舉兵攻陷城邑, 邊郡苦之。乃命長沙, 合浦及我交州具車船, 修橋道, 通障溪, 儲糧穀。拜馬援為伏波將軍, 以扶樂侯劉隆為副, 來侵。壬寅三年 (漢建武十八年) 春, 正月, 馬援沿海而進, 隨山刊道千餘里, 至浪泊上, ... 與王戰。王見虜勢大張, 自度烏合之衆, 恐不能支, 退保禁溪。... 衆亦以王女子, 慮不能勝敵, 遂走散, 國統復絕。Čínský text citován podle *Đại Việt sử ký toàn thư* ([NK 3/2a] 徵女王紀 Annals of Queen Trung <https://sites.google.com/a/hawaii.edu/viet-texts/dhvsckt-nk/dhvsckt-nk-3>).

*ruky, založily vládu a jmenovaly se vládkyněmi. Z toho je jasné, jak příhodné byly tehdy v našem Vietu podmínky pro vzestup vládců. Naneštěstí, od pádu dynastie Triêu až do vzestupu dynastie Ngô (111 př. n. l.–939 n. l.) muži této země stále jen skláněli hlavy a přijímali úděl otroků lidí Severní země a ani jednou se nezastyděli, že dvě Trung byly ženy. ...*¹⁹

Starší čínské prameny nenasvědčují tomu, že by bezprostředním důvodem povstání byla poprava manžela paní Trưng Trác, Thi Sácha. Naopak lze předpokládat, že Thi Sách se aktivně povstání účastnil po boku své ženy. Pozdější konfucianští historikové však nemohli připustit, že by povstání vedla žena i v případě, pokud by byl její manžel na živu, a tak do textu vnesli poznámku o jeho popravě (Taylor 1983: 39). O způsobu vlády sester Trưng prameny neposkytují podrobnější informace, kromě toho, že na dva roky odпустиly daně. K. W. Taylor soudí, že se jednalo o zrušení daňových odvodů zavedených hanskou administrativou a návrat k původní jednodušší společenské organizaci, kdy lokální představitelé vládcí (královně Trưng) odváděli spíše dobrovolný materiální tribut (Taylor 1983: 38). Vojsko, které následovalo sestry Trưng, postrádalo disciplinovanost a sestávalo z následovníků jednotlivých lokálních pánů *lac*, kteří byli ochotni následovat tu stranu, která pro ně byla v danou chvíli výhodnější a snadno tudíž přecházeli na stranu Hanů. Pravděpodobně se zde projeví i rostoucí vlivy patriarchálního systému podporovaného Hany během stalet jejich nadvlády. V životopise generála Ma Yuana²⁰ nalézáme další spolehlivé informace. Ma Yuan si po porážce sester Trưng dokázal získat oblibu místního obyvatelstva tím, že vytvořil síť zavražďovacích kanálů, napomohl zjednodušit hanské zákony uplatňované v místních podmínkách a vysvětlit je lidem tak, aby byli schopni se jim přizpůsobit. Část nespokojených pánů *lac* pod vedením Đô Dương 都陽 se uchýlila na území komanderie Cũu Chân (okres Cũu Phong/Jufeng 居封), kde je generál Ma Yuan pronásledoval. Několik tisíc osob bylo pobito a několik set odbojných rodin přesídleno do jižní Číny. Část se přesunula do horských oblastí. Na jaře roku 44 generál Ma Yuan opustil severní Vietnam a vypravil se zpět do hlavního města.

Třetí, nejpestřejší podání o povstání sester Trưng poskytuje vietnamská lidová tradice. Podle ní se sestry narodily do venkovské rodiny prefekta v Mê Linh a od dětství se cvičily v bojových dovednostech. Když viděly kruté zacházení čínských pánů s Viety, ještě s větším úsilím se pustily do studia válečného umění. Muž paní Trưng Trác jménem Thi Sách nesnesl násilnou kulturní

19 TT NK III 3a, TT 2 2010: 136-137. [NK 3/3a] 黎文休曰，徵側，徵貳以女子，一呼而九真，日南，合浦及嶺外六十五城皆應之。其立國稱王，易如反掌，可見我越形勢足致霸王之業也。惜乎繼趙之後，以至吳氏之前，千餘年之間，男子徒自低頭束手，為北人臣僕，曾不愧徵之女子，吁可謂自棄矣。Tamtéž.

20 Hou Han shu 後漢書／列傳 凡八十卷／卷二十四 馬援列傳第十四。

asimilaci a povstal proti Číňanům. Byl však chycen a popraven. Jeho žena na povstání započaté svým mužem navázala a dokázala jej rozšířit po celé zemi. Podle některých kronik byly sestry Trưng zabity generálem Ma Yuanem, podle jiných padly v boji, podle legendárního podání skočily společně do rozbouřených vln řeky nebo dokonce zmizely v nebesích. Podle legendy, v níž sestry Trưng ukončily život skokem do řeky, skočila společně s nimi také vojevůdkyně Phùng Thị Chinh, která na bojišti porodila dítě a bojovala společně s ním v náruči až do svého dobrovolného skonu.

Sestrám Trungovým je věnováno velké množství chrámů, z nichž hlavní se měl nacházet na horním toku řeky Hát, v níž měly ukončit svůj život. Lidé jim obětovali v době přírodních kalamit. Podle kroniky *Lingnan zhiguai liezhuan* nastalo za vlády krále Lý Anh Tonga (1138–1175) veliké sucho. Král poručil jednomu zenovému mnichovi provést přímluvné modlitby za déšť a ten opravdu přišel. Královi se pak ve snu zjevily dvě ženy s lotosovými pokrývkami hlav, v zeleném šatě a rudými šerpami. Když se jich král otázel, kdo jsou, odpověděly, že jsou sestry Trưng a že dostaly příkaz od nejvyššího vládce nebes přinést déšť. Král se poté probudil a sestrám Trưng udělil posmrtné tituly a pocty.²¹

Sestry Trưng jsou ve Vietnamu připomínány při každoročním svátku (3.–6. dne 2. měsíce lunárního kalendáře) a jsou považovány za jeden z nejdůležitějších symbolů historického boje Vietnamců za národní nezávislost, bývají znázorňovány jedoucí společně na slonu.²² Jejich příběh je často vykládán jako doklad toho, že ve starém Vietnamu měly ženy rozhodující roli ve společnosti nebo že společnost byla před příchodem sinizace matriarchální. Nepochybně je, že ženy si ve Vietnamu udržely lepší postavení než v Číně po celou historii.

Období po porážce sester Trưng je označováno za období Druhé čínské nadvlády nad Vietnamem. Podle tradičního podání generál Ma Yuan po svém vítězství nechal vztyčit velký bronzový sloup který údajně odlil z roztavených bronzových bubnů (tento krok je vykládán jako útok na legitimizační prostředky místních vládců). Sloup byl opatřen nápisem *Tong zhu zhe, Jiao zhi mie* 銅柱折 交趾滅: „Pokud tento sloup spadne, Jiaozhi zanikne.“ Podle legendy každý kolemjdoucí na sloup hodil kámen, až se sloup ztratil pod hromadou kamení. Podle kroniky TT se tak dělo údajně z obavy, že pokud sloup spadne, prorocství se vyplní. V době dynastie Tang jistý Mã Tổng/Ma Zong 馬總 (nebo Ma De 馬德), který se považoval za potomka generála Ma Yuana, nechal sloup obnovit. Místo, kde měl sloup stát, však upadlo v zapomnění snad již ve 13. století.²³

21 Lính Nam chích quái liệt truyện ([2/13a] 貞靈二徵夫人傳, The Tale of the Loyal and Numinous Two Ladies, <https://sites.google.com/a/hawaii.edu/viet-texts/lncqlt/lncqlt-2>). Мифы и предания 2000: 120–122.

22 O zobrazování sester Trưng v tradičním lidovém umění Durand 1960: 225–229.

23 TT NK III 3b, TT 2 2010: 137. Přehled historických názorů ohledně lokalizace sloupu viz v kronice CM, Phan Thanh Giản et al. 1998: TB 2/12b-14a.

5.5 Správce provincie Jiaozhi Shi Xie, rozpad dynastie Han a vláda státu Wu

Ve druhém století se začaly poměry pozvolna uvolňovat. Za vlády hanského císaře Linga (168–189) se stal inspektorem Jiaozhi první člověk místního původu, Lý Tién/Li Jin 李進, a žádal císaře, aby umožnil hodnostářům z Jiaozhi postupovat do funkcí na hanském dvoře, ale císař umožnil pouze uplatnění na nižších regionálních postech. Podobně hodnostář jménem Lý Cầm/Li Qin 李琴 dosáhl toho, že lidé z Jiaozhi mohli působit na vyšších pozicích v regionální správě po celé hanské říši.²⁴ Jako první sloužili ve vysokých úřadech hanské dynastie právě Lý Tién a Lý Cầm. Nešlo ovšem samozřejmě o národnostní rozdíly, nýbrž geografický původ.

V roce 137 povstaly pravděpodobně austronéské kmeny v oblasti zvané Tượng Lâm/Xianglin 象林 v komanderii Nhật Nam/Rinan pod vedením místního člověka jménem Khu Liên/Qu Lian 區憐. Inspektor komanderie Jiaozhi jménem Phàn Diễn/Fan Yan 樊演 se proti nim neúspěšně pokusil zasáhnout s jednotkami z komanderií Jiaozhi a Jiuzhen. Následujícího roku pak generál Giã Xương/Jia Chang 賈昌 opět s místními jednotkami napadl Khu Liêna, ale byl poražen. Na hanském dvoře se debatovalo o vyslání vojska z centra říše, avšak převážil názor, že vyslání vojska do tak vzdálené periferní oblasti by bylo příliš nákladné a nerentabilní.²⁵ Kroniky uvádějí, že dočasného příměří s místním obyvatelstvem se podařilo dosáhnout nově jmenovaným správčům jednotlivých komanderií. Povstání Khu Liêna se obvykle považuje za první písemně doložený projev vznikání předčamských státních útvarů, z nichž první byl po necelém století doložený stát Linyi (viz dále).²⁶

5.5 Správce provincie Jiaozhi Shi Xie, rozpad dynastie Han a vláda státu Wu

Shi Xie / Sī Nhiếp 士燮 (137–226) pocházel z dnešní provincie Guangxi, ale jeho předkové přišli původně ze severu ze Shandongu v době, kdy v severní Číně uzurpoval moc Wang Mang. Shi Xie nejprve studoval a poté sloužil jako státní sekretář na hanském dvoře, ale po smrti svého otce příkladně rezignoval a odešel do svého rodiště. Po uplynutí smutku zastával úřad v Sichuanu, odkud byl po roce 180 přemístěn a ustanoven správcem Jiaozhi.²⁷ Po rozpadu dynastie Han se přihlásil ke království Wu založenému generálem Sun Quanem a poslal svého syna jako rukojmího na jeho dvůr. Díky aktivnímu zahraničnímu obchodu byl Shi Xie schopen poskytovat dvoru dynastie Wu

24 TT NK III 7a, TT 2 2010: 142.

25 TT NK III 4b-5a, TT 2 2010: 138-139.

26 V současnosti se však austronéský charakter Linyi zpochybňuje. Viz níže.

27 TT NK III 7b-8a, TT 2 2010: 143.

velké množství tributu.²⁸ Prosadil své tři bratry za správce komanderií Hepu, Jiuzhen a Nanhai.²⁹ Hlavní město přestěhoval do Longbianu. Je znám svou podporou buddhismu a na jeho dvoře se patrně pohybovalo mnoho mnichů z Indie a Centrální Asie. V osobním životě měl navíc blízko k dobovému taoismu.³⁰ Patrně byl ve své době oblíbeným vládcem, rozhodně jej chválí všechny vietnamské kroniky, vietnamská tradice jej učinila národním hrdinou a významné místo zaujal i ve vietnamském lidovém náboženství, kde je označován a uctíván jako král Si (Sĩ Vương).³¹ Snad pro jeho podporu buddhismu a pragmatický přístup ke vztahům s čínským dvorem se k němu pozdější konfuciánští historikové postavili kriticky:

(Císařské hodnocení z 19. století v kronice Khâm định Việt sử thông giám cương mục:) Shi Xie byl pouze hanským guvernérem. Přizpůsobil se své době a hleděl si jen toho, co bylo v jeho vlastním zájmu. Rozhodně neměl velké nadání a dalekosáhlé politické plány. Není na něm nic, co by bylo hodno chvály. Přitom staré historie praví, že dokonce ani generál Zhao Tuo se mu nevyrovnal. Cožpak to není přehnané?³²

Rodina Shi Xieho se nepochybně držela hanské kultury, mnozí členové rodu studovali v severní Číně, ačkoli manželky si brali povětšinou z místního obyvatelstva. K. W. Taylor soudí, že význam Shi Xieho tkví spíše než v jeho činech v tom, že místnímu obyvatelstvu nenutil cizí koncepty a nechával jej žít jemu vlastním způsobem (Taylor 1983: 80).

Po smrti Shi Xieho v roce 226 generál a zakladatel dynastie Wu, Sun Quan 孫權, dosud jednotnou oblast devíti komanderií rozdělil a severní komanderie přidělil nově zřízenému guvernérovi v Guangzhou (Lü Dai 呂岱). Oslyšel tak nároky Shi Xieova syna Shi Huie 士徽, jenž se vzbouřil a snažil se zabránit příjezdu císařem dosazeného správce zbylých komanderií (tedy provincie Jiao) – jménem Dai Liang 戴良 – a administrátora či prefekta Jiaozhi jménem Chen Shi 陳時, jenž měl nahradit ve funkci zemřelého Shi Xie. Kvůli nepokojům nemohli noví hodnostáři na území Jiaozhi ani vstoupit a museli čekat v Hepu.

28 TT NK III 11a, TT 2 2010: 147-148.

29 TT NK III 8ab, TT 2 2010: 143-144. Patrně někdy kolem roku 200.

30 Mou Bo (Mouzi 牟子), jemuž je připisováno autorství patrně nejstarší čínské obrany buddhismu (Mouzi li huo 牟子理惑 „Mistr Mou o rozhánění pochybností“, se narodil mezi lety 165–170 v komanderii Cangwu (dnešní Guangxi) a později (do roku 195) žil v Jiaozhi. V předmluvě k dílu se Jiaozhi popisuje jako kosmopolitní prostředí a poklidné útočiště čínských učenců v době chaosu a nepokojů na konci dynastie Východní Han. Mouzi se původně zabýval taoistickými naukami, ale později konvertoval k buddhismu. Pelliot 1920, Arousseau 1922.

31 Đại Việt sử ký toàn thư (土王紀 Annals of King Sĩ/Shi, <https://sites.google.com/a/hawaii.edu/viet-texts/dhvsktk-nk-han/dhvsktk-nk-h3>)

32 TB 3/1b-3/2a. 御批土燮特一漢守耳隨辰柔媚只求自便全無雄才遠略以致再傳已敗無足稱也舊史謂雖尉佗不能逾毋乃過乎。

Shi Hui byl ustanoven prefektem vzdálenější komanderie Jiuzhen/Cũu Chãn. V době, kdy se území státu Han rozdělilo na tři soupeřící státy, byla snaha rodu Shi o vytvoření vlastního nezávislého režimu pochopitelná. Proti Shi Huiovi se však postavil bývalý hodnostář jeho otce, Hoàn Lãn 恒鄰. Shi Hui jej zabil, ale odvetné družině vedené synovci zavražděného Hoàn Lãna již odolat nedokázal. Krátce nato byl Shi Hui lstí³³ přiveden na dvůr nových čínských představitelů, kde byl zajat a popraven. Zbytek klanu Shi byl vybit a severní Vietnam se podřídil dynastii Wu.³⁴ Tento nelítostný postup wuského dvora elitou v Jiaozhi mocně otrásl a zaval podnět k nepokojům, které se dynastii Wu nepodařilo nikdy zcela potlačit.

Lũ Dai opět sjednotil provincie Guang a Jiao a stal se administrátorem celé oblasti. Usiloval o upevnění jižní hranice, kde vzrůstal vliv státu Linyi. Ale trvalé stabilizace nedosáhl a komanderie Jiuzhen i Rinan patřily k Jiaozhi po dobu vlády dynastie Wu spíše jen formálně.

Nepokoje nadále pokračovaly. Jejich příčinou byly trvalé rozpory mezi původní a zdomácnělou hansko-vietskou elitou a nově přichozími vládními představiteli dynastie Wu. V roce 248 za vlády správce Jiaozhi guvernéra jménem Lũc Dãn (Lu Yin 陸胤) vyvrcholily v další slavné rebelii vedené ženou a to paní Triệu (Triệu Ấu 趙嫗, 225–248, také Triệu Thị Trinh 趙氏貞). Centrum povstání se nacházelo v jižní části severního Vietnamu, v komandarii Jiuzhen/Cũu Chãn na hranicích s pozdější Čampou. Povstání se záhy rozšířilo i na sever do komanderie Jiaozhi. Paní Triệu je v kronikách popisována jako svobodná mladá žena s ohromným poprsím, které si přehazovala za ramena a vyrážela do boje na slonu.³⁵ Po porážce povstání údajně spáchala sebevraždu. Čínské prameny o paní Triệu mlčí a uvádějí jen, že povstání bylo poraženo poté, co představitelé dynastie Wu získali úplatky na svou stranu některé z povstaleckých vůdců. Pro autory čínských dynastických kronik byla patrně postava paní Triệu zcela marginální a nehodnou pozornosti, kdežto místní ústní tradice ji zobrazila jako postavu konvenující představám a myšlením tehdejšího běžného místního obyvatelstva.³⁶ Jako ženská hrdinka patrně odráží ohlasy mizejících

33 Lũ Dai pověřil svého přítele, Shi Huiova bratrance Shi Kuanga, aby Shi Huiovi tlumočil Lũ Daiovu nabídku milosti, pokud se přijde dobrovolně poddat na Lũ Daiův dvůr v centru provincie Guang.

34 Kronika Sanguozhi 三國志, juan 49, 吳書 凡二十卷 / 卷四十九 吳書四 劉繇太史慈士燮傳第四 / 士燮 子徽 弟壹 <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@661930729>; TT NK IV 1ab, TT 2 2010: 150-151. Taylor 1983: 87.

35 TT NK IV 4a, TT 2 2010: 154.

36 Taylor 1983: 90. Komentátoři ruského překladu kroniky TT (TT 2 2010: 260-262) ovšem dokazují, že i v čínsky psaných textech již nejméně od konce 4. století. Za nejstarší pramen zmiňující Triệu Ấu označují „Zápisky o Jiaozhou“ Jiaozhou ji 交州記 sestavené Liu Xinqim 劉欣期 a „Popis Nanyue“ Nanyue zhi 南越志 od Shen Huaiyuana 沈懷遠 z 5. století. Obě díla se nedochovala v úplnosti a jsou rekonstruována jen z pozdějších citací. Do kroniky TT přešla zmínka o Triệu Ấu snad z díla „Všeobecná geografie éry Taiping“ Taiping huanyu ji 太平寰宇記 sepsaného Yue Shim 樂史 (930–1007).

hodnot původní společnosti Lạc. I proto se stala po své smrti předmětem lidového kultu, jak dokládá již kronika *Đại Việt sử ký toàn thư*.³⁷

5.6 Období jižních a severních dynastií

Po dobu rozdělení Číny po pádu dynastie Han, které se v čínských dějinách označuje jako období *Wei Jin Nanbei chao* 魏晉南北朝 (220–589), se často měnila formální příslušnost severovietnamského území, jehož administrátoři sledovali politický vývoj v Číně a vyhlašovali loajalitu té dynastii, jejíž vládu považovali za stabilní. V dobách nestability v Číně sílila v severním Vietnamu místní elita a provincie Jiao prosperovala, naopak v době relativní stability v Číně docházelo ke zhoršení poměrů ve Vietnamu a zvýšenému tlaku jeho jižních sousedů (stát Linyi a předchůdci Čampy). Vždy však záleželo především na morálních kvalitách nejvyšších správců nehladě na jejich původ. V dobách relativního klidu a jen formální závislosti na dynastiích v Číně dokázali humaně smýšlející regionální správce jako Tao Huang či Đổ Tuệ Đổ realizovat v provincii Jiao ideály konfuciánsko-buddhistické společnosti. Jindy z Číny přicházeli hodnostáři jen s vidinou osobního obohacení. Na konci dynastie Wu prefekt Jiaozhi jménem Sun Xu 孫譔 zajišťoval svůj prospěch tím, že do hlavního města státu Wu, Nanjingu (Jianye 建業), posílal velké množství místních řemeslníků a exotického zboží z místní produkce. Podobně bezohledně se zachoval i Deng Xun 鄧荀, jenž byl v roce 263 poslán do Jiaozhi, aby důvody nespokojenosti obyvatelstva se Sun Xuem prošetřil.³⁸

V roce 263 hodnostář v Jiaozhi jménem Lü Xing 呂興 provedl povstání, při němž zavraždil administrátora a správce Jiaozhi ustanovené dvorem Wu, a obrátil se na stát Wei. Kvůli tomuto povstání přistoupil dvůr státu Wu k opětovnému rozdělení někdejšího Jiaozhi a vytvoření provincie Guangzhou. Avšak místní obyvatelstvo komanderií Jiuzhen a Rinan se přidalo k povstalcům z Jiaozhi a společně se přihlásili ke státu Wei, na jehož dvoře v roce 265 převzal moc jiný významný rod, který založil dynastii Jin 晉. Asi roku 264 byl Lü Xing zabit,³⁹ ale ze státu Jin přišlo do Jiaozhi vojsko, kterému se dařilo držet vojenskou převahu v Jiaozhi až do roku 271, kdy bylo poraženo wuskou armádou vedenou generálem Tao Huangem.⁴⁰ Tao Huang 陶璜 byl synem

37 TT NK IV 4a, TT 2 2010: 154. – Triệu Âu je oblíbenou postavou lidové slovesnosti i lidového umění. Bývá zobrazována jedoucí na bitevním slonu, máchající dvěma krátkými šavlemi.

38 Kronika Sanguozhi, juan 49, 三國志／吳書 凡二十卷／卷四十八 吳書三 三嗣主傳第三／孫休／永安六年(P.1161), <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>: 譔先是科郡上手工千餘人送建業. TT NK IV: 4a, TT 2 2010: 154-155. Taylor 1983: 91.

39 TT NK IV: 4a-4b, TT 2 2010: 154-155.

40 TT NK IV: 5a-5b, TT 2 2010: 156-157.

někdejšího administrátora Jiaozhi a sám zastával místo prefekta komanderie Cangwu. Znal tudíž dobře místní poměry. Je zajímavé, že po porážce jinského vojska zůstala v komandarii Jiuzhen skupina pod vedením Lý Tộ 李祚 poražená nakonec Tao Huangem. K. W. Taylor (1983: 94-95) soudí, že Lý Tộ reprezentoval spíše než skutečně loajální postoj k dynastii Jin zájmy části místní elity, která se snažila o odboj vůči státu Wu, možná i jen jako revoltu mladší generace proti starší generaci preferující relativní klid pod nadvládou Wu.

Stabilnější politickou kariéru si dokázal udržet Tao Huang. Nad vojenské ambice totiž kladl morální zásady a harmonický chod společnosti. Díky tomu dokázal překonat i střídání dynastií v Číně a ač dosud rozhodný podporovatel dynastie Wu s velkým sebezapřením přenést loajalitu na novou dynastii (Jin).⁴¹ V jeho prospěch zároveň hrála skutečnost, že ani upadající stát Wu, ani nastupující dynastie Jin nebyly dostatečně silné, aby na dalekém jihu dokázaly pevně zajistit své zájmy. Tao Huang tedy vládl značně autonomně a byl vstřícný zájmům místní elity, což mu získalo všeobecnou oblibu podobně, jako o století dříve Shi Xiemu. V době Tao Huangovy vlády, kdy vliv dynastie Wu pominul a vliv dynastie Jin se dosud neprojevil, zažil severní Vietnam krátké období prosperity a stability.

Tao Huang se snažil bránit hranice provincie především před výboji z jihu a jihozápadu. Přesunul hlavní město Longbian⁴² západně od jeho původní lokalizace a vytvořil nové prefektury: Tân Xương (Xinchang 新昌) nahradil dosavadní okres Mê Linh / Miling 麓泠, z jižní části prefektury Jiuzhen vyčlenil prefekturu Cữ Đức / Jiude 九德.⁴³ V letech 270–280 utrpělo také Jiaozhi vpády ze sousedního království Linyi, které napadlo severní Vietnam v alianci s královstvím Funan.⁴⁴ Tao Huang zavedl embargo na obchod se solí a železem, čímž získal na svou stranu místní drobná centra na hranicích, avšak moc Linyi a Funanu zlomit nedokázal.⁴⁵

41 TT NK IV: 6b, TT 2 2010: 158. „Když se vládce státu Wu poddal Jinům, vlastnoručně napsal dopis a poslal Ma Xironga [Tao Huangova syna] s rozkazem, aby se Tao Huang poddal [Jinům]. Tao Huang po mnoho dní proléval slzy, ale poté vyslal posla, aby odvezl pečeť [přidělenou dynastií Wu] do Luoyangu. Císař [dynastie Jin] svým příkazem vrátil Tao Huangovi jeho hodnost a udělil mu titul Yuanlin hou a taktéž hodnost nejvyššího generála vojsk *guanjun jiangjun* 冠軍將軍. Tao Huang prožil v provincii třicet let, v průběhu kterých byla jeho velkorysost a dobrota natolik zjevné, že je obdivovali dokonce i lidé s cizími zvyky. Když zemřel, tak jej všichni v provincii oplakávali, jako by pohřbívali vlastního rodiče.“

42 Taylor 1983: 96. Maspero 1910: 569.

43 Tao Weiyong (Đào Duy Anh) 1964/1973: 93-103.

44 V roce 280 císař dynastie Jin navrhoval stáhnout vojska z Jiaozhi, avšak Tao Huang oponoval zajímavým memorandem, v němž upozornil na to, že původní sedmitisícová posádka se po bojích a vlivem nemoci snížila na 2420 mužů. Zároveň vysvětlil, že ohrožení z Linyi a Funanu nadále trvá. Pelliot 1903: 255.

45 Kronika Jin shu, juan 70, 晉書／列傳 凡七十卷／卷五十七 列傳第二十七／陶璜(P.1558), <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>: 璜有謀策，周窮好，施，能得人心。滕脩數討南賊，不能制，璜曰：「南岸仰吾鹽鐵，斷勿與市，皆壞為田器。如此二年，可一戰而滅也。」脩從之，果破賊。

Po smrti Tao Huangy přišel jako správce provincie Jiao další úředník s kořeny mezi elitou dynastie Wu, Wu Yan 吳彥. Wu Yan snadno potlačil povstání vedené Triệu Chím 趙祉 v Jiuzhen, které bylo patrně dozvukem tradiční nespokojenosti jižní části provincie s vládou státu Wu.⁴⁶ Zbytek Wu Yanova správcovství byl klidný. Wu Yan sám požádal, aby byl nahrazen svým chráněncem jménem Gu Bi 顧秘, rovněž z významné wuské rodiny. Důvodem byla patrně obava původních wuských rodů z nově přicházejících elitních uprchlíků ze severu Číny, odkud se počátkem 4. století musela dynastie Jin (rod Sima) stáhnout jižně do nového hlavního města Jiankangu (Nanjing) (Taylor 1983: 100). Gu Biho syn Gu Shou 顧壽 se však dostal do ozbrojeného konfliktu s místními mocnými rody. Nakonec byl otráven a vládu převzal místní představitel Lương Thạc 梁碩, jenž byl formálně prefektem v Tân Xươngu, tedy dávném politickém centru země (Mê Linh). Ačkoli byl Lương Thạc silnou osobností, nemohl si dovolit vystupovat přímo jako vládce provincie. Tím ustanovil Tao Huangova syna Tao Weie 陶威, který vzbuzoval vůči dynastii Jin dojem dostatečné legitimacy a loajality.⁴⁷ Lương Thạc uchránil provincii Jiao i před povstaleckým vůdcem wuské elity v provincii Guang, Wang Jim 王幾, jenž dosáhl jmenování od jinského dvora za guvernéra provincie Jiao, do níž se mu však nepodařilo vůbec vstoupit. Po smrti Tao Weie byl Lương Thạc, jenž se zatím prohlásil prefektem Jiaozhi, donucen najít nového loutkového představitele provincie, aby si dokázal uhájit svou pozici. Situace pro Lương Thạc se vyhrotila, když byl do Jiao poslán jinský generál Wang Liang jako nový guvernér provincie. Wang Liang posléze popravil Lương Thacova chráněnce – loutkového guvernéra, aby dal najevo jinskou nadřazenost nad regionální elitou. Zavraždit Lương Thạc se Wang Liangovi nepodařilo, Lương Thạc obsadil jeho sídlo a zranil jej tak, že za deset dní zemřel.⁴⁸ Představitel jinské dynastie generál Tao Kan však poslal svého podřízeného generála do provincie Jiao, který Lương Thạc zabil a popravil. V dalších letech se o vedení provincie Jiao střídavě ucházeli různé osoby blízké jinskému dvoru, které chtěly zůstat stranou dvorských intrik. V době častého střídání režimů a dynastií v Číně bylo Jiao také častým útočištěm rodin, které v centrální Číně upadly u vládnoucí dynastie do nemilosti. Tato imigrace s sebou přinášela intenzivní čínský kulturní a společenský vliv i na vietnamském venkově.

Ve druhé polovině 4. století provincie Jiao prožívala období relativní svobody, kterou výrazně nenarušovali ani z centra jmenovaní guvernéři. Někdy před

46 Jin shu 晉書/列傳 凡七十卷/卷五十七 列傳第二十七/吾彥, p. 1563. <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>.

47 TT NK IV: 7b, TT 2 2010: 159.

48 TT NK IV: 8a, TT 2 2010: 160.

rokem 380 se do čela provincie dostal samozvaný místní hodnostář, prefekt z Jiuzhenu jménem Lý Tón 李遜. Byl však poražen a zabit prefektem z Jiaozhi jménem Đố Việ 杜瑗 (327–410),⁴⁹ jenž v Jiao uvítal guvernéra Teng Dunzhi / Đàng Đôn Chi 騰遜之 a následně s ním po dvě desetiletí ve shodě vládl. Rod Đố přišel do oblasti provincie Jiao na začátku 4. století z Chang'anu (tedy společně s vlnou elitních migrantů po pádu hlavních měst Luoyangu (311) a Chang'anu (316)). V roce 399 se Đố Việovi podařilo porazit zprvu úspěšný vpád vládce Linyi jménem Fan Huda, načež byl jmenován guvernérem provincie Jiao. V roce 410 jej pak ve funkci vystřídal syn Đố Tuệ Độ (ve variantním čtení prostředního znaku Đố Huệ Độ 杜慧度, 374–423). Na začátku kariéry se Đố Tuệ Độ musel vypořádat s povstáním Lu Xuna 盧循 z provincie Guang, k němuž se připojili i synové Lý Tóna. V roce 403 dokázal definitivně porazit vládce z Linyi Fan Huda.⁵⁰ Đố Tuệ Độ byl schopný vojevůdce, který patrně původně bojoval na severočínských hranicích i na jihu proti útokům státu Linyi. Zároveň jej prameny chválí pro morální integritu a humánní přístup k poddaným.⁵¹ Lidé jako Đố Tuệ Độ byli ukázkovým příkladem pozitivního čínského vlivu na vietnamské prostředí. Zároveň je třeba mít na paměti, že ačkoli Đố Tuệ Độ vyrostl v Jiao a spravoval jej de facto autonomně, vnímal jej jako součást státu Jin, k němuž cítil loajalitu. Rod Đố nepovažoval Jiao za svůj trvalý domov. Po smrti Đố Tuệ Độ jeho syn Đố Hoảng Văn 杜弘文, jenž jej vystřídal v úřadě guvernéra, odejel v roce 427 na císařské povolání sloužit do hlavního města. Toto jmenování vnímal jako odměnu za několikagenerační věrné služby rodu Đố čínskému císaři, jakkoli právě došlo k dynastické změně z dynastie Jin na dynastii Song. Na cestě za vysněným životním cílem však Đố Hoảng Văn onemocněl a zemřel (Taylor 1983: 115).

Po smrti Đố Hoảng Vána byl do Jiaozhou poslán Wang Hui 王徽. Tomu se nepodařilo realizovat obrané tažení proti Linyi, které se rozmáhalo a na hranicích vybudovalo pevnost Khu Túc (na území někdejší prefektury Rinan). Linyi pod vládou Fan Yangmaie v následujících desetiletích opakovaně napadalo jižní část Jiaozhou. Až v roce 443 dynastie Liu-Song zaútočila na Linyi pod vedením generála Tan Hezhia 檀和之. Po snadném postupu na jih překvapila u hlavního města Linyi songské vojáky, (mezi kterými byli samozřejmě ve velkém počtu místní vojáci z Jiaozhou), armáda slonů. Generál Tan Hezhi však nechal vyrobit papírové lvy, jichž se sloni polekali a rozutekli se. Král Linyi byl donucen utéci do hor a po návratu do vyloupeného hlavního města zemřel žalem. Hlavní město Linyi se poté přesunulo z blízkosti dnešního Hué do Trà

49 TT NK IV: 8b-9a, TT 2 2010: 161-162.

50 TT NK IV: 9a, TT 2 2010: 162.

51 Životopis Đố Tuệ Độ i s dalšími informacemi o rodu Đố se nachází v kronice dynastie Liu-Song Songshu 宋書/列傳 凡六十卷/卷九十二 列傳第五十二/良吏/杜慧度 父瑗 子弘文 (P.2263- 2265), <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>.

Kiêu. Území někdejší prefektury Rinan přesto i nadále zůstalo pod vlivem Linyi a na další staletí se hranicí mezi vietským územím a budoucí Čampou stalo pohoří Hoành Sơn.⁵²

Ve druhé polovině 5. století s úpadkem dynastie Liu-Song a po dobu vlády dynastie Qi až po nástup dynastie Liang, které byly zaměstnány bojem s dynastií Toba Wei, byla administrativa jižních provincií a zvláště Jiaozhou z centra přezírána a úřady guvernérů se kupovaly s vidinou osobního obohacení.

Na začátku dynastie Liang 梁 (502–587) se centrální císařská moc projevila posílením regionální administrativy a vytvářením nových provincií. Do čela provincií byli jmenováni členové císařského rodu a také menší lokální rody proto, aby se místní elita coby potenciální zdroj nepokojů a odstředivých tendencí zařadila do správního systému (Taylor 1983: 133). O tom, že místní elita skutečně na výzvu angažovat se ve službě vládnoucí dynastii aktivně reagovala, dokazují i životopisy zakladatelů krátkodobého vietnamského samostatného státu v 6. století, Triêu Túc 趙肅 a Lý Bí 李贲. Oba se ucházeli o funkce v hlavním městě, byli však odmítnuti s odůvodněním, že z jejich rodů dosud nevyšli žádní hodnostáři. Po návratu do Jiaozhou Triêu Túc a Lý Bí povstali.⁵³ Guvernér Jiaozhi, císařův synovec Xiao Zi 蕭諮 byl donucen utéci za svým bratrancem v provincii Guang. Z provincie Guang neprodleně vyslali generály Sun Jionga 孫同 a Lu Zixionga 盧子雄. Jejich vojska však putovala do Vietnamu právě v době dešťů a většina vojáků pomřela buď na epidemie nebo se k celkovému vyčerpání přidal i útok povstalců. Oba generálové byli po návratu popraveni (respektive byli donuceni spáchat sebevraždu), neprávem obviněni ze styků s nepřitelem.⁵⁴ V roce 544 se tak Lý Bí mohl prohlásit vládcem státu Nanyue/Nam Việt 南越 s odkazem na dávný stát dynastie Zhao/Triêu 趙 a vyhlásit vlastní panovnickou éru (*Tiande* 天德). Lý Bí pocházející z prostředí pohraničních vojenských stráží byl schopným generálem, Triêu Túc, jenž se stal jeho hlavním rádčem, pocházel z venkovského zemědělského buddhistického prostředí.

5.7 Počátky buddhismu ve Vietnamu

Buddhismus, jehož počátky jsou spjaty se jménem osvětleného správce Shi Xieho / Sĩ Nhiếp, se do severního Vietnamu dostal nejpozději před koncem 3. století n. l. Pozdější tradice však předpokládala, že buddhistická nauka byla ve Vietnamu přítomná odjakživa. V kronice *Lingnan zhiguai liezhuan* 嶺南摭怪 je zaznamenána apokryfní legenda datovaná do doby vlády třetího krále z dy-

52 TT NK IV: 11a-12a, TT 2 2010: 164-165. Taylor 1983: 117.

53 TT NK IV: 14b-15a. TT 2 2010: 169.

54 TT NK IV: 15b, TT 2 2010: 170.

nastie Hùng.⁵⁵ Král měl dceru jménem Tiên Dung 仙容,⁵⁶ která byla velice krásná, ale nechtěla se vdávat a na lodi s bohatým doprovodem neustále cestovala po celém Podnebesí. Jednou se při své cestě zapomněla vrátit a vyjela daleko na moře. V téže době v chudé venkovské vesnici žil otec se synem jménem Chử Đồng Tử 褚童子. Shořel jim dům a oba dožili jako žebráci o jediných botách a kalhotách, v nichž nakonec Đồng Tử svého otce pohřbil. Đồng Tử přišel nahý na břeh řeky, když tu najednou přijížděla loď princezny Tiên Dung. Đồng Tử se zahrabal do písku na břehu. Tiên Dung se vylodila, utábořila se vším doprovodem na břehu a nechala kolem sebe roztáhnout zástěny, aby se mohla vykoupat. Když kolem sebe rozlila vodu, spláchla z Đồng TỬa písek a odkryla jej. Pravila mu: „Nechtěla jsem se původně vdávat. Ale Nebesa si přála jinak.“ Tiên Dung mu poskytla oděv a také ostatní lidé usoudili, že se k ní Đồng Tử dobře hodí. Poté co se to dozvěděl král Hùng, rozhněval se na ni a odmítl ji přijmout. Tiên Dung s Đồng TỬem tedy založili námořní tržiště, kam přicházelo mnoho zahraničních obchodníků. Mezi nimi přišel také bohatý muž, který jim navrhl, aby si vzali 20 liangů zlata a odjeli s ním na moře obchodovat. Manželé s ním vyjeli na moře, až přijeli k hoře Quỳnh Viên 瓊園山, na níž stál malý klášter. Nacházel se tam mladý mnich jménem Nguõng Quang 仰光, který Đồng TỬovi předal buddhistickou Nauku. Đồng TỬ nechal bohatého muže obchodovat s jeho kapitálem a sám zůstal v klášteře studovat. Poté jej odvezl zpět, ale Đồng TỬ se již nemínil věnovat obchodu. Buddhovo učení předal také své manželce, s níž se pak vydali na cesty hledající nového učitele.

Jednoho večera se uložili ke spánku na cestě. V noci se před nimi najednou zjevilo velké bohaté město se spoustou služebnictva a vojenských gard. Ráno Đồng TỬ a Tiên Dung obětovali kadidlo a květiny a stali se vládci samovzniklého království. Když o tom král Hùng uslyšel, domníval se, že dcera proti němu povstala a vyjel proti ní s vojskem. Đồng TỬovi úředníci se chtěli proti králi Hungovi bránit. Ale Đồng TỬ se jen zasmál, že to není jeho věc, ale řízení Nebes, tak jako život a smrt jsou dány Nebesy. Všichni jeho poddaní se rozutekli. Nakonec se ocitl Đồng TỬ se svými nejbližšími následovníky sám proti armádě krále Hunga, od níž byli odděleni velikou řekou. Než ji armáda přebrodiva, zvedl se veliký víchř a Đồng TỬ, Tiên Dung a jejich družina se vznesla do nebes. Na místě vznikla veliká bažina.

Později, v době jihočínské dynastie Liang 梁 (502–587), byl vyslán generál Chen Baxian 陳霸先 (503–559), pozdější císař Wudi nové dynastie Chen, aby vedl tažení na jih. Bylo to v době, kdy po povstání Lý Bông (Lý Bí / Lý Bôn 李賁, Lý Nam Đế 李南帝, 503–548), zdomácnělého potomka čínských uprchlíků ze

55 *Lingnan zhiguai liezhuan*, juan zhi yi 卷之一, *Yi ye ze zhuan* 一夜澤傳. LNCQ 1492: 1/22a-25a, LNZZ 1991: 18-20.

56 LNZZ uvádí 仙客 Tiên Khách.

severu,⁵⁷ vznikl zcela nezávislý vietnamský stát a Lý Bí se stal jeho císařem. Dynastie Raná Lý zůstala u moci v letech 544–602. Stát se nazýval Vạn Xuân „Deset tisíc jar“ (Wanchun 萬春). Lý Bího dvůr prokazoval aktivní podporu buddhismu, jenž ovlivňoval jinak konfuciánský administrativní systém (Langlet 2012: 90–91). Ze svého krátkého působení na liangském císařském dvoře přinesl patrně i tamní buddhistický umělecký styl, jehož nejznámějším projevem jsou chrámy Longmen u Luoyangu. Nedílnou součástí buddhistických aktivit dvora byla i podpora místních kultů, Lý Bí například nechal vybudovat svatyni zasvěcenou paní Triệu (Triệu Ẩu). Podobně jako Lý Bí byl později zbožštěn i jeho generál Lý Phục Man 李服蠻. Hlavním městem Lý Bího byl Gia Ninh – přirozené politické centrum země, kam bylo situováno již sídlo králů Hùng.

V roce 545 po třech letech vlády Lý Bôna přišla armáda generála Chen Baxiana 陳霸先. Lý Bí byl nucen ustupovat po porážce v Chu Diênu 朱鳶 až k Gia Ninh, kde byl rovněž poražen.⁵⁸ Lý Bôn 548, předal císařské postavení svému staršímu bratrovi Lý Thiên Bãovi 李天寶 a jako spoluvládce pověřil generála Triệu Quang Phục 趙光復 (znám také jako Triệu Việt Vương 趙越王; ?–571), jenž se se svým vojskem schoval na loďkách v bažině, kde po tři roky úspěšně odolával čínskému vojsku, které se nebylo schopné přes bažinu dostat. Generál Chen Baxian byl posléze odvolán a nahrazen generálem Yang Canem. Podle kroniky *Lĩnh Nam chích quái* Triệu Quang Phục postavil z vděčnosti uprostřed bažiny oltář, vykonal oběti a z oltáře se vynořil nesmrtelný na drakovi. Nesmrtelný promluvil a prohlásil, že ochránil svou přítomností armádu před nepřáteli. Dal generálovi dračí dráp a poručil, aby si jej připevnil na vojenskou čepici. Kamkoli se podívá, budou nepřátelé zničeni. Triệu Quang Phục poté uskutečnil rychlý a úspěšný útok proti liangské armádě a úplně ji zničil (LNZG 1991: 19-20). Generál Triệu Quang Phục se vyhlásil císařem a výpadovým způsobem vedení války se mu dařilo z bažinatého zázemí ovládat velkou část delty Rudé řeky až do porážky v roce 570.⁵⁹ Císař Lý Bôn se mezitím stáhl do hor a vládl víceméně stejným

57 Rod Lý měl v severním Vietnamu již dlouhou historii, neboť se patrně jednalo o potomky elitních imigrantů ze severu v době Wang Mangovy uzurpace za dynastie Han.

58 Podle TT NK IV: 16b, TT 2 2010: 171 se císař v roce 546 po porážce Gia Ninhu uchýlil na území kmenů Lao, odkud se v osmém měsíci toho roku s dvaceti tisíci vojáky opět vydal do boje a položil se táborem na jezeře Điền Trìệt. Nalodil se se svými vojáky na tolik lodí, že zcela zaplnily jezero. Liangská armáda se nejprve množství lodí na jezeře polekala a zastavila se u ústí jezera. Generál Chen Baxian povzbudil svá unavená vojska k vypětí všech sil. Když se té noci najednou voda v řece zvedla a začala zvyšovat i hladinu jezera, využilo liangské vojsko situace a za hrozivého zvuku bubnů a děsivého křiku se vrhlo na nepřipravené Lý Bího muže. Lý Bí byl nucen ustoupit a předat řízení vojska Lý Thiên Bãovi a Triệu Quang Phụcovi.

59 Kronika TT NK IV: 20b-21b, TT 2 2010: 177-178 hodnotí uchopení moci císařem Lý Phật Tử jako věrolomnost a jeho boj proti Triệu Quang Phụcovi jako odsouzeníhodný nemorální akt.

5.8 Severní Vietnam v době sjednocené Číny (dynastie Sui a Tang)

způsobem jako předchozí čínští administrátoři. V roce 547 zemřel na ústupu před nepřáteli, ale jeho synovci Lý Thiên Bãovi se podařilo znovu získat moc. Po mezivládě generála Triêu Quang Phục se k moci dostal poslední vládce z rodu Lý, Lý Nam Đế (Lý Phật Tử 李佛子). Jeho dlouhá vláda však nebyla klidná. Císař čelil místnímu odporu a po sjednocení Číny dynastií Sui v roce 589 podlehl při tažení generála Liu Fanga 劉方 v roce 602 a zemřel v čínském zajetí v hlavním městě Chang'anu.⁶⁰ V době vlády Lý Bôna napadli Vạn Xuân také Čamové, které vietnamská vojska porazila. Avšak i Čamové těžili ze samostatnosti severu, protože nemuseli platit Číně tribut.⁶¹

Vraťme se však k tématu počátků buddhismu v severním Vietnamu. V době Shi Xieho vlády na území Jiaozhi údajně vznikly čtyři nejstarší buddhistické chrámy: Pháp Vân,⁶² Pháp Vũ (tự) 法雨寺, Pháp Lôi 法雷寺,⁶³ Pháp Điện 法電.⁶⁴ Podle jmen těchto chrámů je zřejmé, že ve své době společensky velmi ceněným rysem buddhismu byly praktické metody ovlivňování přírodních jevů – přivolávání či zahánění deště apod. I z dalších náznaků je pravděpodobné, že na přelomu 2. a 3. století byla buddhistická nauka v severním Vietnamu aktivně přítomná. V Jiaozhi se údajně narodil významný mnich a překladatel buddhistických textů do čínštiny Kang Senghui 康僧會 (Senghui ze Sogdiany *Kangju* 康居). Jeho předci původně pocházeli ze Sogdiany, ale po několik generací žili v Indii. Senghuiův otec se však odebral do Jiaozhi, aby se tam věnoval obchodu. Senghui ztratil rodiče již v mládí a vstoupil do kláštera, kde nabyt neobyčejně hlubokého vzdělání. Za vlády wuského císaře Sun Quana 孫權 se odebral na sever do dnešního Nanjingu a šířil Nauku na území státu Wu, kde údajně dosud nebyla dobře známa, a k podpoře buddhismu přesvědčil i císaře.⁶⁵

5.8 Severní Vietnam v době sjednocené Číny (dynastie Sui a Tang)

Na přechodu od dynastie Sui k vládě dynastie Tang Vietnam prosperoval za správcovství Qiu Hea 丘和. Qiu He pocházel z Luoyangu z rodiny generála. Do Jiaozhi byl poslán v 60 letech již jako zkušený hodnostář proslulý svou

60 TT NK IV: 22a, TT 2 2010: 178. Taylor 2013, 36-37.

61 Podle Maspéra 1928: 81 v roce 541, podle TT NK IV: 15b, TT 2 2010: 170.

62 Také zvaný Chùa Dầu, v obci Thanh Khương, okrese Thuận Thành, provincii Bắc Ninh.

63 V obci Thanh Khương, okrese Thuận Thành, provincii Bắc Ninh.

64 V obci Trĩ Quả, okrese Thuận Thành, provincii Bắc Ninh.

65 Chavannes 1909. Langlet 2012: 56-58.

morální bezúhonností a neúplatností, aby uklidnil zjitřenou situaci po předchozích vesměs zkorumpovaných administrátorech po zániku státu Vạn Xuân. Suiové v roce 605 obnovili dřívější administrativní rozdělení severního Vietnamu na oblasti Jiaozhi, Jiuzhen (od dynastie Liang samostatná provincie Ai) a Rinan (od dynastie Liang samostatná provincie Duc). Hlavní město (centrum provinční guvernérské správy) přesunuli z Longbianu do Songpingu (宋平 Tông Binh). Suiové přinesli celkově účinnější administrativní kontrolu. Bezprostředně po pádu dynastie Sui se na různých místech Číny objevili lokální vládcové snažící se uchopit moc. Mezi nimi byl i potomek vládnoucího rodu dynastie Liang, Xiao Xian, jenž nechal napadnout Vietnam. Guvernér Qiu He jej snadno porazil, ale na základě zpráv o smrti posledního císaře dynastie Sui, Yangdiho, se k Xiao Xianovi díky jeho návaznosti na dřívější dynastii Liang dobrovolně přihlásil. V roce 622 byl však Xiao Xian poražen Tangy a Qiu He přenesl svou loajalitu na novou dynastii (Taylor 1983: 166–169).

Tangové svou vládu nad Vietnamem zahájili rozdělením země na řadu malých provincií, jejichž počet se postupně snižoval. Motivací tohoto kroku byla patrně snaha o intenzivní administrativní dohled nad oblastí, kterou Tangové dosud dobře neznali. Každé přirozené regionální centrum osídlení bylo povýšeno na úroveň provincie (*zhou* 州, v české sinologii se obvykle překládá jako kraje). Nejvýznamější administrativní centrum pro oblasti nížin kolem Rudé řeky a řeky Ma se nacházelo v blízkosti dnešní Hanoje. V roce 622 zde byla zřízena Generální správa Jiaozhou *Jiaozhou zongguanfu* 交州總管府), v roce 624 přejmenovaná na Správu vojenské oblasti Jiaozhou *Jiaozhou dudufu* 交州都督府 a konečně v roce v roce 679 na Annan (Annam) – Generální protektorát pro pacifikaci jihu *An Nam đô hộ phủ* (čín. *Annan duhufu* 安南都護府) s 12 provinciemi/prefekturami *zhou* 州, z nichž hlavní byla prefektura Jiaozhou 交州 (viet. Giao Châu), ležící v deltě Rudé řeky (Tao Weiyang (Đào Duy Anh) 1964/1973: 118-137).

Vietnamští historikové tangské období považují za dobu zvýšeného útlaku Vietnamců a intenzivní asimilace (Hlavatá [et col. ...] 2008: 37). Existuje však i jiný přístup, který tangské období vietnamských dějin hodnotí jako dobu, kdy se Vietové intenzivně seznamovali s čínským politickým myšlením, na jehož základě pak vytvořili ideu samostatného státu, kterou realizovali v 10. století (Taylor 1983). Počátky tangské správy nad Vietnamem plynule navazovaly na harmonickou dobu správcovství oblíbeného čínského guvernéra Qiu Hea a odpovídaly pacifistickému přístupu raných Tangů k pohraničním oblastem, díky němuž dokázali proniknout hluboko do Centrální Asie. Až do 80. let 7. století není na území Vietnamu zaznamenáno žádné povstání a zdá se, že Vietnamu ležícímu na obchodních cestách do Jihovýchodní Asie přinášela jeho příslušnost k významnému a dosud pružně fungujícímu impériu prosperitu. Elitní

vrstva společnosti včetně místních velkostatkářů se patrně dobře sžila s představiteli administrativy přicházejícími povětšinou z vlastní Číny.

Teprve v roce 687 je zaznamenáno povstání, jehož vůdci Lý Tụ Tiên 李嗣先 a Đinh Kiến 丁建 pocházeli z nízkých společenských vrstev. Toto povstání patrně reagovalo na neopatrné zdvojnásobení daní, kterého se dopustil guvernér Liu Yanyu (Lư Diên Hựu), jenž byl jmenován guvernérem v Annamu, kam byl poslán do exilu jako následovník Li Qingyeho, jenž provedl povstání proti císařovně Wu Zetian, která v 80. letech získávala kontrolu nad tangským dvorem a v letech 690–705 vyhlásila vlastní dynastii Zhou.⁶⁶

Za Tangů se ve Vietnamu odehrála dvě významná povstání, u nichž je ovšem těžké stanovit jejich skutečnou motivaci. Od období vlády císařovny Wu Zetian (690) se dá na základě náznakových informací v pramenech usuzovat, že vztah čínské administrativy a místního obyvatelstva se zhoršoval, protože úřady přistoupily k represivním opatřením k udržení stabilní situace. Počínaje generálním protektorem Liu You 劉祐, jenž údajně při každém jídle spořádal celou slepici,⁶⁷ až po zavraždění krutého generálního protektora Zhong Zonga v roce 709 (Taylor 1983: 190 podle VSL) můžeme pozorovat rostoucí nespokojenost. Napětí na chvíli uvolnil generální protektor Du Mingju 杜明舉 (Li Ze 黎崱 (Lê Tắc/Lê Trác) 2000: 214-215).

V roce 722 povstal Mai Thúc Loan (Mai Huyề̀n Thành 梅玄成, označovaný jako Mai Hắc Đế 梅黑帝). Pocházel z pobřežní oblasti jihovýchodně od dnešního města Hà Tĩnh, která se specializovala na produkci soli. V dětství osiřel a živil se sběrem dřeva na topení k prodeji a jako nádeník u bohatých zemědělců. Ve svém okolí proslul jako silák a zápasník. K rebelii došlo při výkonu nucených prací, když měl Mai Thúc Loan spolu s dalšími dopravit do Číny náklad ovoce *lizhi* pro tangskou císařovnu. Připojilo se k nim mnoho lidí z dnešních provincií Thanh Hóa, Nghệ An a Hà Tĩnh. Mai Thúc Loan se prohlásil za krále a v provincii Nghệ An vytvořil své sídlo. Podařilo se mu dobýt Thăng Long (dnešní Hanoj). Proti povstalcům však tangská říše tehdy na vrcholu své moci a slávy poslala stotisícové vojsko pod vedením zkušených generálů, především generála z Guandongu jménem Yang Sixu 楊思勳. Po několika divokých bitvách v deltě Rudé řeky byl zaskočený Mai Thúc Loan poražen, podle jednoho podání byl zabit v boji, podle jiného utekl do horských lesnatých oblastí, kde nemocen zemřel (Taylor 1983: 190-194).

Po An Lushanově povstání (756–763, viet. Loạn An Sứ) byla tangská říše na několik desetiletí otřesena. Po celé Číně rostla moc vojenských guvernérů. Také schopnost tangské císařské správy ovlivňovat dění na dalekém jihu slábla a to umožnilo krátký vzestup místní elity. Phùng Hưng 馮興 (?–791) byl

66 TT NK V: 4ab, TT 2 2010: 184. Taylor 1983: 187-190.

67 劉佑唐安南都護家巨富每養豬雞死則勒奴仆培填自奉儉未嘗兼味。

původně hodnostářem v okolí pozdější Hanoje. Je zajímavé, že jeho rod dědičně nosil titul *quan lang* 官郎, který pozdější vietnamské kroniky přisuzují králům dávné legendární dynastie Hùng. Pocházel z vzdělanecké rodiny, která se také účastnila povstání Mai Thúc Loana. Jeho příběh obsahuje řadu legendárních prvků, protože není zaznamenán ani v jedné z kronik dynastie Tang. Byl mužem neobyčejné síly. Phùng Hưng například zabil tygra, který velice škodil místnímu obyvatelstvu. Povstání vedli společně se svými dvěma bratry po 20 let (766–789). V roce 791 napadli Tống Bình (dnešní Hanoj) a po týdenním obléhání jej dobyli. Phùng Hưng se posléze prohlásil za vládce (Taylor 1983: 200–208). Jeho syn Phùng An mu posmrtně udělil titul Bô Cúi Đại Vương 布蓋大王. V dobové vietnamštině Bô Cúi 布蓋 znamenalo „otec a matka“, jedná se o jeden z prvních doložených pokusů zapsat vietnamštinu čínskými znaky. I po porážce Tangy byl Phùng Hưng jako Bô Cúi Đại Vương uctíván a v pozdějším období vietnamské nezávislosti mu byly obětováno v době přírodních katastrof, vojenských invazí, povstání apod. (Dumoutier 1907: 73).

Vedle krátkodobých povstání, která se zásadně nelišila od podobných nepokojů na jiných místech tangského impéria, zaujmou v čínských pramenech zmínky o vzorných hodnostářích, generálních protektorech, kteří spravovali severní Vietnam podle svého nejlepšího přesvědčení a kteří přispěli k tomu, že tangské období patřilo spíše k těm poklidnějším ve vietnamských dějinách, kdy se rozvíjela kultura, hospodářství a mezinárodní obchod. V první polovině vlády císaře Xuanzonga (éra Kaiyuan 713–741), spravoval Annan jistý Lu Yü 盧魚, jenž si natolik zamiloval krajinu kolem vesnice An Viê 安遠, že do ní přesunul protektorský úřad. Nechal zde založit svatyni k uctívání současného císaře a jeho éry Kaiyuan, která si získala mezi obyvatelstvem neobyčejnou úctu.⁶⁸

Dalším čínským protektorem, jenž zanechal pozitivní vzpomínky ve vietnamské tradici, byl Zhao Chang 趙昌. Spravoval Annan 15 let do roku 802, kdy si ve věku vyšším sedmdesáti let vyžádal odchod na odpočinek. Sbírkou *Việt điện u linh tập* Zhao Chang chválí, že s oblibou cestoval po celé zemi, seznamoval se s místními tradicemi, zvyky a kulty. Ve zvláštní oblibě měl vesnici Tù Liêm, která byla údajným rodištěm obra – vojáka Lý Ông Trọng 李翁仲, jenž se údajně proslavil za Qin Shi Huangdiho v bojích se Xiongnu. Během jedné návštěvy vesnice Tù Liêm se Zhao Changovi zjevil sám Lý Ông Trọng a ve snu s ním probíral kanonické Anály *Chunqiu*. Zhao Chang následně postavil pro Lý Ông Trọnga chrám.⁶⁹ Zhao Chang založil také školu, která byla po několik

68 Taylor 1983: 194 podle Việt điện u linh tập, oddíl Kaiyuan weixian da wang 開元威顯大王 „Velkolepý vládce éry Kaiyuan“, in: Yuenan hanwen xiaoshuo congkan 越南漢文小說叢刊 1987–1992: di er ji, di er ce 第二輯, 第二冊, 35.

69 Việt điện u linh tập, oddíl Xiaowei yinglie weimeng fu xin dawang 校尉英烈威猛輔信大王, in: Yuenan hanwen xiaoshuo congkan 越南漢文小說叢刊 1987–1992: di er ji, di er ce 第二輯, 第二冊, 26-27.

5.8 Severní Vietnam v době sjednocené Číny (dynastie Sui a Tang)

staletí centrem klasické vzdělanosti a z níž vzešlo mnoho učenců v době nezávislosti.

Krátce po svém návratu na sever byl Zhao Chang povolán dvorem nazpět do Annanu, aby pomohl uklidnit situaci, když jižní stát Huanwang napadl pohraniční prefektury Hoan a Ai. I přes trvajících oblibu u místního obyvatelstva předal Zhao Chang v roce 806 pravomoci protektora do rukou svého podřízeného Zhang Zhoua 張舟, jemuž se podařilo ohrožené prefektury ochránit a stabilizovat tangský vliv v severním Vietnamu (Taylor 1983: 222–226).